

Küle Dönen Şehir 1915

– Afet Kırat · 03 Nisan 2022

Dağları yırtta yırtta akarken Yeşilirmak
Kızılık saltanatı bırakırken karaya
Gönüllerin içinde varken Allah'a varmak
Bir iftar akşamında nifak girdi araya.
Kuyumcular çarşısı alev topuna döndü
Yangın ilerledikçe kalan umutlar söndü.
Asra yakın çığlıklar yer etmiş içimize
Düşleri esir almış kıpkırmızı bir kâbus
Reva mıydı katliam reva mıydı bu bize
Kül ettiler tarihi kabul eder mi hiç us?
Şifa bile olmadı uğraşlar çabalar
Çocuklar tutuştular seferdeyken babalar.
Rengi kayboldu şehrin düştü mahşer ateşi
Ciğerleri doldurdu yanık tenin kokusu
Tutuşmuşlardı sanki içmişlerdi güneşi
Üstlerinden kalkmıştı huzur güven dokusu.
Kin içen Ermeniler şimdi kusmuştu ölüm
Sokak sokak dolaşp yaktılar bölüm bölüm.
On dört tane mahalle gömüldü dumanlara
Yaktılar Amasya'yı kimseye acımadan
Belki de oh çektiler zalimler yananlara
Çiçek açmadan soldu kim bilir ki kaç fidan?
"Ermeni'yiz!" diyerek sokakta haykırırlar
Bu vahşiler değil mi dalımızı kıranlar?
Evsiz kaldı kaçanlar Çakallar'a sığındı
Yuva oldu çoğuna asırlık mağaralar
Yeşilirmak ağladı her yer darmadağındı
Gökyüzüne taht kurdu can sızlatan naralar.
Vahşetin bu hamlesi unutuldu sanmayın
İçimizde kanıyor, yalanlara kanmayın.
Afet Kırat

Olayın aslı belgelerle sabittir:

Ermenilerin 1915'te Amasya'da çıkarttıkları büyük yangının belgeleri gün yüzüne çıktı.

Türk askerleri, Yemen, Çanakkale, Irak, Filistin, Galiçya ve Kafkas gibi cephelerde savaşırken, silahlı eylemlere başvurarak devleti zaafa uğratıp bölünmeye yönelik saldırılar başlatan Ermeni azınlıktan suçla

iştirak edenlerin "tehcir" adı verilen zorunlu göçe tabi tutulmaları sonrası Amasya'da çıkardıkları büyük yangının belgeleri trajik durumu gözler önüne serdi.

Amasya'da da Tehcir uygulamasına tabi tutulan Ermenilerin ayrılmasından bir müddet sonra, hain bir plan yapan bir grup Ermeni'nin Ramazan ayında iftar saatinde kasten büyük bir yangın çıkardıklarını belirten Araştırmacı-Yazar Hüseyin Menç, "Amasya'da 14 mahalle ve 2binden fazla dükkan, ev ve birbirinden kıymetli yazma eserlerin bulunduğu Abdullatif Efendi Kütüphanesi'nin yanmasına sebep olan hadisede yangının ilk çıkış yeri olan Kuyumcular Çarşısı ile birlikte Selağzı, Dere Mahallesi ve Sultan II. Bayezid Camii civarı tamamen yanarak enkaz haline geldi" diye konuştu.

Yangını söndürmeye çalışan şehir sakinlerinin, başarılı olamayınca kurtarabildikleri kadar eşyalarını şehre hâkim muhitler olan Çakallar Tepesi'ne ve Amasya Kalesi'ndeki mağaralara taşıdıklarını vurgulayan Menç, tam bir felaketin yaşandığı 20 saati aşkın süren yangında, Amasya'nın yüzlerce yıllık geçmişine şahitlik eden ve içlerinde salınarak gezen gelinlerin, otoriter aile reislerinin ve çocuk seslerinin yankılandığı konakların devasa boylara çıkan alevlerin arasında eriyip gittiğini dile getirdi.

Yangının, Amasya Tümen Komutanlığı'ndan 22 Temmuz 1915 tarihinde bağlı bulunduğu Sivas 10. Kolordu Komutanlığı'na "çok acele" olarak gönderilen şifreli telgrafta rapor edildiğini ve Sivas'taki 10. Kolordu Komutan Vekili Yarbay Pertev tarafından da İstanbul yönetimine gelişmeler hakkında daha sonra ayrıntılı şekilde bildirileceği kaydı ile "çok acele" telgraf çekildiğini belirten Araştırmacı-Yazar Hüseyin Menç, "22 Temmuz 1915'te Ermeniler tarafından yakılan Amasya bir kül yığını haline getirilmiştir. Savaşların

getirdiği yokluk ve diğer öncelikli tedbirler sebebiyle Amasya'da adeta sefalet yaşandı. Bundan dolayı Ermeni terörünün külleri 1945 yılına kadar tam 30 yıl Amasya'nın orta yerinde kaldı. Ermenilerin Amasya'da iftar saatinde çıkarttıkları yangın, ihanetin en acımasız ve ibret verici bir hadise olarak tarihteki yerini aldı" şeklinde konuştu.

Yangın sonrası şehrin büyük bir bölümünün yerle bir olduğuna dikkat çeken Menç, ele geçirilen belge ile fotoğrafın ihanetin vesikası olduğunu kaydetti.

*****

İŞTE belgenin adresi: Amasya Tümen Komutanlığının 22 Temmuz 1915 tarihli Sivas 10. Kolordu Kumandanlığına "Çok Acele" diye çekilen telgraf. Bir kopyası şahsımda olan bu belge Genel Kurmay Başkanlığı'nın Arşivinde A-1/2, D. 86, F: 3 dosya kaydı ile dosyadadır. Ayrıca çok merak ederseniz Genel Kurmay Başkanlığı'nın İnternet Sitesi'nde "Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri" dosyasına bakabilir. Bunla da yetinmezseniz "huseyinmenc.com" adresinde belgenin orijinaline ve olayların gerçekleşmesi hakkında yazılanlara göz atmanızı tavsiye ederim.

Hüseyin Menç